

2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Образец социального прогнозирования / Белл Д. – М.: "Академия", 2004. – 578 с.
3. Гальчинський А. С. Економічна методологія. Логіка оновлення : Курс лекцій. – К. : "АДЕФ-Україна", 2010. – 572 с.
4. Глобальний конкурентний простір : Монографія / О. Г. Білорус та ін. – К. : КНЕУ, 2007. – 680 с.
5. Глобальное общество: новая система координат (подходы к проблеме) / А. И. Неклесса и др. – СПб: Алетей, 2000. – 320 с.
6. Друкер П. Посткапиталистическое общество / Друкер П. // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М., "Академия", 1999. – С. 79-84.
7. Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та перспективі / В. В. Лях, В. С. Пазенок, Я. В. Любимий, К. Ю. Райда, В. К. Федорченко, О. М. Йосипенко, О. М. Соболю, Н. А. Фоменко, О. П. Будя, Ю. О. Безукладніков. – К. : ТОВ «XXI століття: діалог культур», 2009. – 404 с.
8. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. / М. Кастельс – К. : «Видавництво «Ваклер» у формі ТОВ, 2007. – 304 с.
9. Кастельс М. Інформаційні технології, глобалізація і соціальний розвиток / М. Кастельс //
- Економіка: виклики глобалізації та Україна [Під заг. Ред. А. П. Гальчинського, С. В. Львовичкіна, В. П. Семиноженка]. – К. : [б. в.], 2004. – С. 81-104.
10. Макаров В. Л. Экономика знаний: уроки для России [Электронный ресурс]. / В. Л. Макаров – Режим доступа: <http://vivovoco.rsl.ru/VV/JOURNAL/VRAN/SESSION/VRAN5.HTM>.
11. Маслова А. В. Виртуальная экономика как проявление виртуализации экономических отношений [Электронный ресурс]. / А. В. Маслова – Режим доступа: http://www.agequal.ru/Research/6_2011/Maslova.pdf.
12. Меськов В. С. Мир информации как тринитарная модель Универсума. Постнеклассическая методология когнитивной деятельности. / В. С. Меськов, А. А. Мамченко – Вопросы философии. – 2010. - № 5. – С. 57-68.
13. Почепцов Г. Глобальні проекти: конструювання майбутнього. Навч. посібник. / Г. Почепцов – К. : Український центр політичного менеджменту, 2009. – 212 с.
14. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила. / Е. Тоффлер – К. : Акіа, 2003. – 686 с.
15. Эриксен Т. Х. Тирания момента. Время в эпоху информации. / Т. Х. Эриксен – М. : Инд-во «Весь мир», 2003. – 208 с.

Аннотация. В статье раскрыты и обобщены существующие подходы, принципы к определению креативного аспекта информационной экономики в контексте новых пространственно-временных характеристик «надсимволичных» смыслов. Обобщенно виртуальное и реальное, что, позволило создать новый смысловое пространство в области виртуального хронотопа.

Ключевые слова: информационная экономика, смысловое пространство, пространственно-временное измерение, социум.

Summary. The article disclosed and summarized existing approaches, principles to determine creative aspect of the information economy in the context of new spatio-temporal characteristics "nadsymvolichnyh" meanings. Generalized virtual and the real, which allowed us to create a new semantic space in virtual time-space.

Keywords: information economics, semantic space, the space-time dimension, society.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Єлагін Ю.В.*

УДК 330.146

МОЖЛИВОСТІ І ОБМЕЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЙ КОНКУРЕНЦІЇ У ВИЗНАЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Дорошенко Г.О., д.е.н., доцент (ХІФ УДУФМТ)

У роботі зроблено перенос основних положень теорій конкуренції на рівень регіонів країни, що дає змогу виявити закономірності розвитку, наявні і можливі проблеми, шляхи їх подолання.

Ключові слова: *теорії конкуренції, інновації, конкурентоспроможність, інвестори, національна і регіональна економіка.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах загальної інтеграції і глобалізації кожна країна буде своєю системою фінансової безпеки, у рамках якої одна з головних ролей відводиться зростанню конкурентоспроможності на всіх рівнях. Економічна стабільність держави залежить від того наскільки

обґрунтованим є державне втручання у діяльність суб'єктів господарювання і наскільки сталою є конкурентоспроможність її регіонів. Розробка заходів стосовно підвищення рівня конкурентоспроможності держави та її регіонів потребує дослідження історичних особливостей розвитку теорій конкуренції, які пройшли різні етапи становлення та сприяють з'ясуванню наскільки сформована теоретична база є відповідною напрямом підвищення регіональної конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку.

Аналіз попередніх публікацій. Питання сутності конкурентоспроможності і заходи щодо її зростання у сучасній економічній літературі висвітлені достатньо широко. Варто зауважити, що на рівні окремих підприємств і їх об'єднань існують відпрацьовані механізми щодо формування та зростання конкурентоспроможності, навіть на рівні держави вони вже сформовані і поступово реалізуються. У наукових публікаціях з даної проблематики існують суперечливі думки щодо визначення змісту даного терміну. Найчастіше вони зводяться до сукупності дій та взаємодії окремих господарських суб'єктів відповідно до основних цілей функціонування суб'єкта та конкурентного середовища. Достатньо повним є визначення В. Петрова про те, що незалежно від рівня аналізу, конкурентоспроможність можна визначити як притаманну економічному суб'єкту (фізичній, юридичній особі або на агрегованому рівні – галузі, сектору, економіці країни, а на синтетичному – країні в цілому) властивість існувати в ринковій економіці за умов конкуренції, забезпечуючи зростання доходів, розширення виробництва, підвищення рівня і якості життя учасників економічного процесу [1, с. 15]. Цікавим є визначення конкурентоспроможності, що запропонував П. Зав'ялов. Він вважає, що конкурентоспроможність – це концентрований вираз економічних, науково-технічних, виробничих, організаційно-управлінських, маркетингових та інших можливостей країни (як і будь-якого конкретного товаровиробника), які реалізуються в товарах і послугах, що успішно протистоять конкуруючим аналогам як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [2, с.23].

Над цією проблематикою також працюють такі вчені як Семиноженко В., Дребот Н., Аньшин В., Дагаєв А., Манцуров І., Швиданенко О., Черепніна О., Барановський О., та інші. Проте у літературі в основному зосереджено увагу на розгляді конкурентоспроможності на мікро-або макрорівнях. З поля зору науковців часто зникає такий об'єкт, як регіон тобто мезорівень.

Метою цієї статті є оцінка рівня теоретичного забезпечення розвитку конкурентоспроможності регіону у світлі історичної трансформації теорій конкуренції.

Викладення основних результатів дослідження. Одночасно з трансформацією

ринкового середовища відбувається поява нових напрямків та теорій, що надають змогу характеризувати поведінку різних господарських суб'єктів, визначати рівень державного втручання до різних економічних процесів і явищ, надати оцінку рівня розвитку конкурентного середовища тощо.

Результати досліджень науково-економічної літератури стосовно питань конкуренції дозволяють визначити наступні підходи стосовно розвитку теорій конкуренції. Основою теорій конкуренції є ті або інші виробничі ресурси, визначені пріоритетні напрями економічного розвитку держави, принципи функціонування господарських суб'єктів та роль держави у регулюванні процесів розвитку конкуренції.

Основою першого підходу є цінова конкуренція, яку розкрито у теоріях меркантилізму, абсолютних та порівняльних переваг, взаємного попиту, факторній теорії, теорії вирівнювання цін на виробничі ресурси та теорії міжгалузевого аналізу.

Виникнення теорії меркантилізму датується кінцем XVI ст.-поч.XVII ст., сутність її полягає в тому, що основу багатства країни складає наявність у неї золота. Основним внеском даної економічної концепції вважають: 1) надання особливої ролі міжнародній торгівлі у забезпеченні економічного зростання та розробки конкретної моделі її розвитку; 2) вперше було висвітлено сутність поняття „платіжний баланс” [3, с.10].

Представниками даної теорії конкуренції Т.Меном, А.Монкретьєном, Е.Міссельденом та ін., відмічалось, що сутність та значення меркантилізму найповніше розкриваються через його принципи: ототожнення багатства з грошима; досягнення активного торгового балансу через стимулювання вивозу готових виробів та дешевої сировини, напівфабрикатів; стимулювання розвитку національної промисловості. [4 с.696].

Зрозуміло, що в умовах інтеграції економіки країни та її регіонів у міжнародний економічний простір, інтеграції у Європейський Союз вагомим значенням мають питання, що пов'язані із розвитком міжнародної торгівлі та відкритістю на зовнішньоекономічному рівні. Варто обрати обґрунтований шлях інтеграції у світову економіку через розробку відповідної стратегії, що має враховувати можливості держави, досягнутий рівень залучення до міжнародного співробітництва, відкритість соціально-економічних систем держави. Проте, варто пам'ятати про те, що досвід західноєвропейської інтеграції є свідченням того, що база цих процесів закладається на рівні регіональних соціально-економічних систем держави. Через це, вибору стратегії інтеграції України має передувати розробка стратегії та політики підвищення конкурентоспроможності регіональних економічних систем держави.

Представниками класичної школи А.Смітом, Д.Рікардо була розроблена теорія абсолютних та

відносних переваг, яка була продовженням розвитку теорії меркантилізму. А.Сміт у роботі „Дослідження про природу та причини багатства народів” обґрунтував політику вільної конкуренції та вперше ввів поняття „поділ праці”. Сутністю теорії абсолютних переваг є те, що добробут націй зумовлюється не так кількістю накопиченого нею золота, як спроможністю здійснювати виробництво кінцевих товарів і послуг. Тому основним завданням будь-якого уряду є стимулювання розвитку виробництва на основі поділу праці та кооперації.

На думку А.Сміта, якщо одна нація має абсолютні переваги у виробництві певного товару, а інша – іншого, то кожна має спеціалізуватися на виробництві та торгівлі тим товаром, витрати виробництва якого найменші [4 с.116].

Варто відмітити, що використання даної теорії конкуренції є обмеженим, так як вона зосереджувала увагу на розгляді праці як єдиного фактора виробництва і торгівлі, де учасниками є виключно дві країни, а торгівля здійснюється лише двома товарами і при цьому відсутнє державне регулювання конкуренції.

Продовженням ідей А.Сміта, стала робота Д.Рікардо „Начало політичної економії та оподаткування” (1817р.), у якій було побудовано теоретичну модель досконалої конкуренції. Відповідно до даної теорії, існує три види співвідношення виробничих витрат для однотипних товарів у різних країнах: рівні, порівняльні та **абсолютні** [5]. Отже, можна виокремити і три типи переваг стосовно забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Д.Рікардо зазначав, що для будь-яких двох країн і для будь-яких двох товарів порівняльна перевага зумовлюється лише співвідношенням продуктивності праці в кожній державі. Отже, він акцентував увагу на дослідженні одного фактора виробництва, а саме – праці, з одночасним нівелюванням інших. Адже у виробництві товарів необхідно залучати і інші виробничі ресурси: капітал, основні засоби та ін.. Одночасно із цим, варто зважати на потенційні можливості держав, які беруть участь у товарообміні, так як вони можуть зазнавати змін залежно від виду товару, який буде вироблятися та експортуватися, тобто які витрати буде мати держава на його виробництво проти інших.

При цьому, розвиток теорій абсолютних та порівняльних переваг зробив вагомий внесок у питання дослідження підвищення рівня конкурентоспроможності регіональних економічних систем держави. Зокрема, регіони країни мають спеціалізуватися на тих видах економічної діяльності в цілому та видах виробництва, для здійснення яких вони мають абсолютні або порівняльні переваги відносно один одного. При цьому, вони можуть одержати переваги на основі зменшення виробничих витрат на ті або інші товари, витрат на вивезення їх за межі регіону.

Розвитком теорії порівняльних переваг стала теорія взаємного попиту Дж.Мілля, яка вводить поняття інтернаціональної вартості. У своїй роботі „Принципи політичної економії” він обґрунтував конкурентні переваги країн у експорті певного товару зростанням попиту на певний товар на зарубіжних ринках навіть за умов відсутності порівняльних переваг на цей товар [6, с.9]. На його думку, якщо країна здійснює виробництво тієї або іншої продукції, що користується високим попитом за кордоном, то, відповідно, вона може здійснювати його експорт за інтернаціональною ціною. Серед факторів виробництва пріоритетного значення він надавав капіталу, який через заощадження та інвестиції здійснює необмежений вплив на зростання виробництва та посилення можливостей його конкурентних переваг [4, с.9].

Однак, порівняно із теоріями абсолютних та порівняльних переваг, на його думку, для забезпечення конкурентоспроможності галузей національної економіки, важливого значення має відповідний рівень державного регулювання. Активна роль держави в ринкових умовах полягає у формуванні, підтримці і захисті необхідних економічно-соціальних, політико-правових умов розвитку конкуренції між регіональними соціально-економічними системами країни.

З огляду на це, закони міжнародної конкуренції за Дж. Міллем можна звести, в основному до таких положень: 1) природне прагнення до міжнародної виробничої спеціалізації зумовлює встановлення рівноваги у вигодах, які забезпечує така спеціалізація; 2) умови повної або часткової спеціалізації зумовлюються диференціацією у доходах, що одержуються від виробництва.

Отже, порівняно із вищезгаданими теоріями конкуренції, теорія Мілля передбачає врахування більш широкого спектру факторів виробництва, а саме: природних ресурсів, капіталу та праці, а також потребу у державному регулюванні процесів конкуренції між державами. Дана теорія конкуренції передбачала захист регіональних соціально-економічних систем держави від іноземної конкуренції на основі використання таких інструментів регулювання як імпорتنі тарифи. Використання теорії взаємного попиту дає змогу регіонам держави отримати конкурентні переваги у вигляді додаткового капіталу за рахунок експорту товарів за більш високими цінами, що обумовлено зростанням попиту на такий товар на іноземних ринках.

У 20-х роках ХХ ст., прорив у теорії міжнародної торгівлі був здійснений економістами-неокласиками Е.Хекшером та його учнем Б.Оліном. Е.Хекшером, у статті „Вплив зовнішньої торгівлі на розподіл доходів”, було закладено основу теорії конкуренції на основі співвідношення факторів виробництва [7]. Він визначив, що кожна держава

має тенденцію спеціалізуватися на тому виробництві, для якого співвідношення факторів виробництва, яке їй притаманне, є найсприятливішим. У праці „Міжрегіональна та міжнародна торгівля” (1933р.) Б.Оліном було уточнено цей аналіз. Країни здійснюють експорт продуктів інтенсивного використання надлишкових факторів та здійснюють імпорт продуктів інтенсивного використання дефіцитних для них факторів. Отже, за теорією Хекшера-Оліна модель торгівлі являє порівняння забезпеченості держави виробничими факторами. Дана теорія конкуренції може бути використана на міжрегіональному рівні, де кожна регіональна соціально-економічна система держави через надлишок тих або інших факторів виробництва або ресурсів зможе забезпечити собі формування конкурентних переваг порівняно з іншими.

Але за умови забезпеченості регіональних соціально-економічних систем держави однаковими факторами виробництва зазначена теорія втрачає свою актуальність та цінність. В цьому випадку регіональна економічна система спроможна досягти конкурентних переваг, або через підвищення рівня ефективності використання факторів виробництва або через швидку адаптацію до сучасних умов діяльності, зокрема, переходом на модель інноваційного розвитку її економіки. При цьому, ця теорія обмежує врахування рівня економічного розвитку регіональних соціально-економічних систем держави та можливості переміщення факторів виробництва між регіонами.

Американськими економістами П.Самуельсоном та В.Столпером, в середині ХХ ст., було удосконалено факторну теорію та запропоновано власну теорію „теорію вирівнювання цін на виробничі ресурси”: за умов однорідності факторів виробництва, ідентичності технічного забезпечення, досконалої конкуренції та повної мобільності товарів міжнародний товарообмін вирівнює ціну факторів виробництва між державами [6].

Відповідно до теорії П.Самуельсона та В.Столпера, зовнішня торгівля розглядалася не лише як взаємовигідний обмін, але і як засіб, який сприяє скороченню розриву в рівні розвитку між державами.

Проте, здійснюючи експорт товару до іншої держави, диференціація цін на продукцію буде зумовлюватися реалізацією країною тієї або іншої політики стосовно регулювання конкурентних відносин між країнами. Зокрема, держава може застосовувати імпорتنі або експортні тарифи, субсидії з однією країною, в той же час звільняючи від оподаткування товари з інших країн.

Продовженням досліджень теорій конкуренції Хекшера-Оліна, та Самуельсона стала розроблена В.Леонтєвим теорія міжгалузевого аналізу. Досліджуючи структуру зовнішньої торгівлі він скористався методом „витрати-випуск”. Одержані результати використані у теорії зовнішньої торгівлі,

як „парадокс Леонтєва”[8]. Для кожної галузі промисловості В. Леонтєвим розраховано витрати капіталу і праці на одиницю товару, причому відбувалося дослідження не лише за готовою продукцією, а і було здійснено відповідні розрахунки для проміжних галузей. Зазначена оцінка повинна передбачати рівень конкурентних переваг, доцільність здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Отже, за основу вищевизначених теорій конкуренції було обрано цінову конкуренцію, яка відображала різний рівень цін на ресурси виробництва та продукцію, а також їх порівняльність між країнами.

Новим напрямом досліджень стали теорії на основі конкурентного ринку відображені у працях Е.Чемберліна, Дж.Робінсон, Й.Шумпетера, М.Портера, М.Познера та ін.

Дж.Робінсон було узагальнено дискусії з приводу характеру ціноутворення в умовах монополії та виникнення нових форм конкуренції [9]. Новаторство Робінсон полягало у тому, що цей процес розглядався нею за ситуації, що кожний товаровиробник виступає як монополістичний власник свого власного продукту [9, с.13]. Е.Чемберлін у своїй праці “Теорія монополістичної конкуренції” (1933р.) виходив з того, що у практичному житті рідко можна зустріти ситуації абсолютної монополії і досконалої конкуренції. В умовах реальної економічної дійсності присутня діалектична єдність цих двох вихідних умов [6, с.116].

За умов досконалої або монополістичної конкуренції, змагання є головним ринковим елементом. В таких умовах регіональні економічні системи та країни можуть вільно конкурувати між собою, мати вільний вхід на ринок та вихід з нього. Державне регулювання має реалізовуватися в напрямку пошуку орієнтирів, скориставшись якими регіони можуть максимально використовувати властиві їм переваги, не загрожуючи безпеці економіки інших регіональних соціально-економічних систем та цілісності держави в цілому.

Вагомим внеском у дослідження теорії конкуренції стали праці Й.Шумпетера. На його думку, “ефективною конкуренцією” варто вважати динамічну конкуренцію, що стимулюється намаганням отримати надприбутки за рахунок переваг у витратах і якості продукту [10]. Шумпетером увагу було зосереджено на спроможності реалізовувати довгострокові інвестиційні проекти, використовувати переваги, що зумовлені нововведеннями. Отже, ним було розроблено механізм, який має суттєві відмінності порівняно з механізмом цінової конкуренції.

Достатню відомість має теорія технологічного прориву, яка була розроблена англійським економістом М.Познером [11]. Відповідно до його концепції торгівля між державами може бути зумовлена технологічними

перетвореннями, які виникають у певній галузі однієї з держав [11, с.127]. Ця держава одержує відносні переваги, так як нова технологія створює умови для виробництва товарів з меншим рівнем витрат.

Отже, на основі досліджень теорії конкурентного ринку, які здійснені Е.Чемберліном, Дж.Робінсоном, Й.Шумпетером, М.Познером, було визначено різні типи ринків: монополію, олігополію, монополістичну та чисту конкуренцію.

З огляду на вищевказані теорії конкуренції, які мають за основу конкурентний ринок, на нашу думку, конкурентні відносини регіональних соціально-економічних систем держави характеризуються станом олігополії. Це підтверджує той факт, що в Україні домінуюче положення притаманне східним адміністративним одиницям (Донецькій, Дніпропетровській, Луганській, Харківській областям), які мають найбільший інноваційний, людський та фінансовий потенціали. Вони формують зв'язки не лише в межах держави але й за її межами, при цьому відбувається прискорення соціально-економічного розвитку на основі конкурентного змагання між ними. Вони витісняють інші регіони держави у ринковому просторі, що стимулює їх до здійснення пошуку потенційних можливостей для розвитку та функціонування відповідно до вимог ринкової економіки. На нашу думку, кожній регіональній соціально-економічній системі України притаманні специфічні особливості розвитку, які спроможні забезпечити потенційні можливості для конкурентного змагання і досягти рівня добросовісної конкуренції, позитивні сторони якої полягають у постійному пошуку конкурентних переваг, конкуренції з метою досягнення високого рівня соціального розвитку, продуктивному використанні ресурсів, результатом чого є формування ефективного конкурентного середовища регіональних соціально-економічних систем держави.

Третій підхід щодо досліджень генезису теорій конкуренції передбачає конкурентну боротьбу на основі інновацій. На думку представників даного підходу (Д.Белл, К.Акамацу, П.Баклі, М.Кассон, Дж.Даннінг, Р.Нарул, Й.Бехер, Ф.Горніг, І.Юзвішин, В.Горбатов, А.Тихомиров, Б.Івченко, Г.Хемел, К.Прахаалд), щоб підвищити рівень конкурентоспроможності потрібно нарощувати інноваційні конкурентні переваги.

У XXI ст. місце держави в геополітичній конкуренції визначає освіта і здоров'я населення, науковий розвиток, можливості інформаційного середовища, розвиток ключових виробничо-технологічних систем новітнього технологічного укладу, спроможність механізму господарювання генерувати високу інноваційну активність [12, с.11].

Отже, основу цієї теорії становлять знання та інформація, як конкурентні переваги держави у міжнародному поділі праці. Підвищення рівня

зазначених конкурентних переваг сприятиме покращенню якісних та кількісних параметрів економічного розвитку держави, що забезпечує їх інноваційність. Однак, варто пам'ятати про те, що різним видам економічної діяльності держави притаманні різні темпи запровадження інновацій. Тобто розвиток одних видів діяльності на інноваційній основі може супроводжувати повільний науково-технічний прогрес у інших. З огляду на це, важливим є нарощування конкурентних переваг у інноваціях таким чином, щоб не шкодити іншим видам економічної діяльності.

Забезпечити інноваційний розвиток можна через інвестиційне забезпечення розвитку тих або інших видів економічної діяльності. Обґрунтування вигідності інвестиційної підтримки інноваційного економічного розвитку держави знайшло відображення у теорії інтерналізації П.Баклі, М.Кассона, Дж.Даннінга, Р.Нарула. Зазначена теорія відбивається у поєднанні технологій, ноу-хау в межах компанії та їх внутрішньою організацією, яка відображає ієрархічну структуру бізнес-функцій. При цьому, вони обґрунтували місце прямих іноземних інвестицій в інноваційному розвитку держави. Ними доведено, що ефективний технологічний обмін, а також наслідки використання новітніх форм управління формують переваги володіння власністю через вплив притоку прямих іноземних інвестицій.

Продовженням даної теорії була розробка теорії інвестиційного розвитку Дж.Даннінга і Р.Нарула [13]. Цією теорією розглядається залежність між експортом і імпортом прямих іноземних інвестицій від рівня економічного розвитку країни щодо держав іншого світу. Науковцями визначено п'ять фаз інвестиційного розвитку: 1-2 фази характеризують низькі припливи і відтоки інвестицій, низьку частку ВВП у розрахунку на душу населення; на 3 фазі відбувається розвиток капіталомістких галузей; на 4-5 фазах держава перетворюється в експортера інвестицій. Отже, дана теорія дозволяє розглянути різні цикли економічного розвитку країни, відповідно для яких характерні різні фази інвестиційного зростання.

Новаторською стала запропонована Г.Хемелем та К.Прахаалдом концепція розвитку бізнесу з орієнтацією на майбутнє. Ними зазначено, що галузевих гігантів, які здавалися непорушними, можуть перемагати компанії, які відстають від них за фінансовими можливостями, проте мають незначні переваги за якістю продукції або рівнем ефективності виробництва, де перспективність фірми зумовлюється першійстю не на теперішніх, а на майбутніх ринках. Вони назвали це інтелектуальним лідерством. Ці ринки поки ще не існують, але їх варто уявляти собі вже зараз і прагнути до їх формування, на що може піти кілька років. Отже, ідея їх теорії полягала в орієнтації на майбутнє, передбаченні майбутнього ринку. Це дозволить

розробити прогноз розвитку - на збільшенні яких конкурентних переваг варто зосередити увагу для набуття лідерства на ринку.

Досить вагомим внеском у нове розуміння регіональної конкуренції стали роботи відомих англійських фахівців з економічної теорії М.Тітінга та Дж.Логліна, які розробили концепцію конкурентного регіоналізму [14]. При цьому, результатом реалізації регіональних конкурентних переваг має бути досягнення високого рівня соціального розвитку, інтеграції регіональних соціально-економічних систем в межах держави і міжнародному просторі та безпечний розвиток інших регіонів держави.

Отже, досліджені теорії конкуренції дозволяють виділити наступні основні їх характеристики:

- наявність конкурентних переваг у факторах виробництва;
- формування конкурентного середовища як в межах країни так за її межами;
- інноваційна модель економічного розвитку регіональних соціально-економічних систем держави;
- стратегічна орієнтація.

Варто відмітити, що з розвитком теорій конкуренції відбувалося удосконалення самого механізму здійснення конкурентної боротьби між підприємствами та країнами зокрема. Цінову конкуренцію змінювали інші більш досконалі форми конкуренції, які спиралися на інвестиції, інновації, кластери тощо. Тобто відбувалась еволюція форм конкуренції, що зумовила різні етапи конкурентної боротьби. На нашу думку, інновації є визначною конкурентною перевагою, так як ефективне використання інноваційних ресурсів забезпечує випуск та реалізацію продукції з високим рівнем конкурентоспроможності та надає доступ до міжнародного ринку наукомістких виробництв.

Висновки. Отже, розвиток конкуренції має такі етапи: 1-й етап – конкуренція на основі багатства, 2-й етап – конкуренція на основі виробничих ресурсів; 3-й етап – конкуренція на основі інвестицій; 4-й етап – конкуренція на основі інновацій. Ці етапи характеризувалися зростанням конкурентоспроможності національної економіки, що як правило передбачає зростання добробуту населення.

Досліджуючи регіональні соціально-економічні системи держави, слід зазначити, що ключовою проблемою є забезпечення факторної регіональної конкурентоспроможності, де кожен із регіонів прагне максимально скористатися наявним ресурсним потенціалом, в основному сировинним, нехтуючи при цьому іншими конкурентними перевагами. Слід зазначити, що наявність сировинного потенціалу може слугувати конкурентною перевагою протягом стислого періоду, проте він не є необхідним і достатнім для досягнення

довгострокового економічного зростання. Тому варто забезпечити трансформування факторних конкурентних переваг у переваги інноваційно-інвестиційного характеру.

Отже, дані етапи розвитку дозволяють побачити як розвивається економіка держави, які є проблеми у регіонів країни на кожному етапі їх розвитку та розробити напрями з підвищення їх конкурентоспроможності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Петров В. Конкурентоспособность. Анализ факторов, показателей и критериев, определяющих успех субъектов рынка в конкурентной борьбе на различных уровнях экономической деятельности (микро, мега, макро, глобальном) // Риск. – 2009. - №4. – С.14-25.
- 2.Завьялов П. Проблемы международной конкурентоспособности товаропроизводителей / П. Завьялов // Маркетинг. – 2006. – №2. – С. 20 – 32.
- 3.Міжнародна торгівля / [Румянцев А.П., Башинська А.І., Корнилова І.М., Коваленко Ю.В]. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
- 4.Основи економічної теорії: політекономічний аспект / [Г.Н.Климок, В.П.Нестеренко, Л.О.Каніщенко та ін.]; за ред. Г.Н.Климка, В.П.Нестеренка. – [2-ге вид.]. - К.: Вища шк. – Знання, 1997. – 743 с.
5. Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения / Рикардо Д. – М.: Экономика, 1995. – 680 с.
6. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізми реалізації: [Монографія] / Антонюк Л.Л.– К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.
7. Heckscher E.F. The Effekt of Foreign Trade on Distribution of Income/ Reading in the Theory of International Trade // Blakiston Series of Republished Articles on Economics. – 1919. – N 4. – P.386.
8. Леонтьев В. Межотраслевая экономика / Леонтьев В. – М.: Экономика, 1997. – 495с.
9. Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции / Робинсон Дж. – М.: Прогресс, 1986. – 471с.
10. Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия / Шумпетер Й. – М.: Экономика, 1995. – 540 с.
11. Pozner M.V. International Trade and Technical Change // Oxford Economic Papers. – 1961. – 13. – N 3. – Oct. – P.341.
12. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т. / [за ред. акад. НАН України В.М.Гейця, акад. НАН України В.П.Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є.Кваснюка]. – К.: Фенікс, 2007. - Т.2. – 564 с.
13. Dunning J.H., Narula R. Foreign direct investment and governments: catalysts for economic

restructuring // Review of World Economics. – 1997. – Vol.2. - №133.

14. Keating M., Longhlin J. The Political Economy of Regional Cism. – London. – Portland: Frank Cass. – 1997

Анотація. В роботі зроблено перенос основних положень теорій конкуренції на регіональний рівень, що дає можливість виявити закономірності розвитку, існуючі і можливі проблеми, шляхи їх подолання.

Ключові слова: теорії конкуренції, конкурентоспособність, інновації, інвестори, національна і регіональна економіка.

Summary. The article contains consideration of the possibilities to transfer of substantive provisions of theories of competition on a regional level and to expose conformities to the law of development, present and possible problems, ways of their overcoming.

Keywords: theories of competition, innovations, competitiveness, investors, national and regional economy.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.

УДК 33.338

ШЛЯХИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНІХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ

Дружиніна Ю.О., здобувач (УПА)

В даній статті розглянуто проблему стратегічного розвитку інтегрованих структур бізнесу. Досліджені основні підходи до реалізації стратегії розвитку інтегрованої структури бізнесу. Узагальнені і викладені основні принципи до вибору стратегії управління інтегрованими структурами бізнесу.

Ключові слова: стратегія, стратегічний розвиток, інтегрована структура бізнесу.

Постановка проблеми. Розширення і поглиблення ринкових відносин в країні і регіонах висуває перед кожною структурою бізнесу необхідність пошуку напрямів і заходів збереження своїх позицій на ринку. В умовах жорсткої конкуренції, коли швидко змінюється ситуація на ринку, інтегровані структури бізнесу (ІСБ) можуть покращувати свою конкурентну позицію насамперед за рахунок уміння пристосуватися до зовнішнього середовища. У таких умовах невід'ємною частиною системи управління ІСБ є наявність чіткої стратегії для швидкого і гнучкого реагування на зміни зовнішнього середовища, що можливо тільки при наявності науково обґрунтованої і ефективної стратегії розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій та виділення невирішених проблем. Проблемам стратегічного розвитку присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед них наукові роботи Виханський О.С. [1,2], Зайцев В.І. [3], Котлер Ф. [4], Кіндрацька Г.І. [5], Томпсон А.А. [6] та ін. Праці названих вчених значною мірою визначили базовий підхід до методів стратегічного розвитку. Однак накопичений теоретичний і практичний матеріал свідчить про те, що як у закордонній, так і у вітчизняній літературі, питання стратегії розвитку вивчені ще недостатньо.

Метою даної статті є висвітлення шляхів стратегічного розвитку для досягнення цілей.

Виклад основного матеріалу. Визначення стратегії розвитку принципово залежить від конкретної ситуації, в якій перебуває ІСБ. Зокрема, це стосується того, як керівництво сприймає різні ринкові можливості, які сильні сторони свого потенціалу має намір задіяти, які традиції в галузі стратегічних рішень існують на і т.д. Фактично можна сказати, що скільки існує бізнес структур стільки ж існує конкретних стратегій. Однак, аналіз практики вибору стратегій показує, що існують загальні підходи до формулювання стратегії і загальні рамки, в які вписуються стратегії.

Будь-яка стратегія включає загальні принципи, на основі яких можна приймати взаємопов'язані рішення, покликані забезпечити координований і впорядковане досягнення цілей у довгостроковому періоді. Виділяють чотири різні групи таких принципів (правил) [3]:

- правила, які використовуються при оцінці результатів діяльності ІСБ на сьогоднішній та в перспективі;

- правила, за якими складаються відносини фірми з її зовнішнім середовищем, що визначають: які види продукції та технології вона буде розробляти, куди і кому продавати свої вироби, яким чином домагатися переваги над конкурентами. Цей набір правил називається продуктово-ринковою стратегією або стратегією бізнесу;